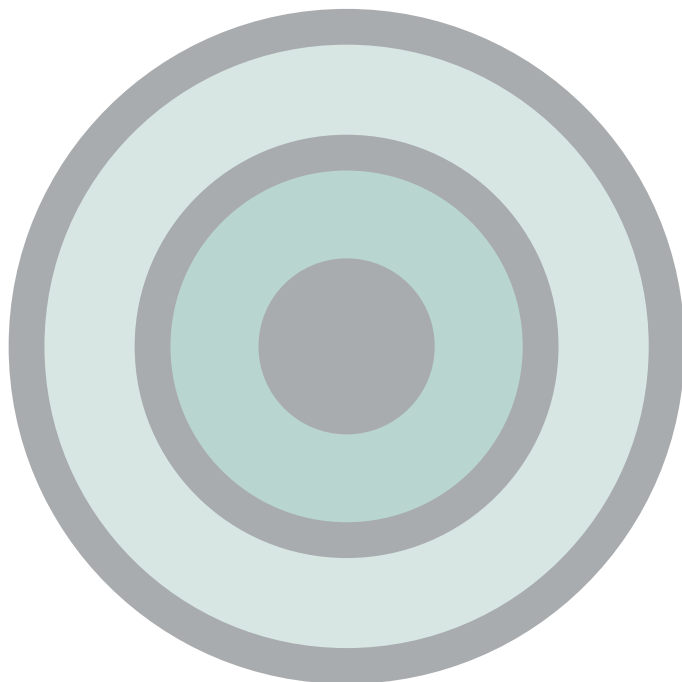


# ANALYSERAR

2005:12



## Att samordna aktiviteter

Intervjuer med handläggare



Försäkringskassan

|               |   |
|---------------|---|
| Utgivare      | Försäkringsdivisionen<br>Enheten för analys   |
| Uppllysningar | Eva Karlsryd<br>08-676 10 48<br><a href="mailto:eva.karlsryd@forsakringskassan.se">eva.karlsryd@forsakringskassan.se</a>  |
| Beställning   | E-post: <a href="mailto:forsakringskassan@ontime.se">forsakringskassan@ontime.se</a><br>Telefon: 08-556 799 29, On Time<br>Internet: <a href="http://www.forsakringskassan.se">www.forsakringskassan.se</a> |
| Tryck         | AB Danagårds Grafiska, 2005   |

# Förord

Aktivitetsersättningen infördes den 1 januari 2003. Målgruppen för ersättningen är personer mellan 19 och 29 år som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller funktionshinder eller förlängd skolgång på grund av funktionshinder. Kopplad till aktivitetsersättningen är en möjlighet att få stöd från Försäkringskassan för att kunna delta i aktiviteter som syftar till att öka förutsättningarna för att förbättra arbetsförmågan. Försäkringskassan ska tillsammans med den försäkrade planera och samordna aktiviteter, samt verka för att de kommer till stånd. I vissa fall kan även särskild ersättning betalas ut för att ersätta kostnader i samband med aktiviteten.

Dåvarande Riksförsäkringsverket (i dag Försäkringskassan) fick i regleringsbrevet för 2003 i uppdrag av regeringen att utvärdera hur Försäkringskassans ansvar för aktiviteter inom aktivitetsersättningen fungerar. I denna rapport redovisas resultaten från en delstudie inom ramen för uppdraget (se även rapporterna *Aktiviteter. Ett steg i rätt riktning*, Analyserar 2005:11 och *Aktiv med förhinder. Intervjuer med unga personer som har aktivitetsersättning*, Analyserar 2005:13). Syftet med delstudien var att klarlägga Försäkringskassans handläggares erfarenheter av arbetet med aktiviteter inom aktivitetsersättningen. För ändamålet genomfördes i februari–mars 2005 fokusgruppsintervjuer och telefonintervjuer med handläggare från olika delar av landet.

Författare till rapporten är Eva Karlsryd.

Carl-Göran Högås  
Chef för enheten för analys



# Innehåll

|                                       |           |
|---------------------------------------|-----------|
| <b>Sammanfattning</b> .....           | <b>7</b>  |
| <b>Bakgrund</b> .....                 | <b>9</b>  |
| <b>Syfte</b> .....                    | <b>10</b> |
| <b>Genomförande</b> .....             | <b>11</b> |
| Målgrupp och urval .....              | 11        |
| Intervjuer .....                      | 11        |
| Rekrytering av intervjupersoner ..... | 12        |
| <b>Resultat</b> .....                 | <b>13</b> |
| Inledning.....                        | 13        |
| Målgrupp för aktiviteterna .....      | 16        |
| Reformen är bra .....                 | 17        |
| Att nå målgruppen.....                | 21        |
| Organisation och prioritering.....    | 24        |
| Ett ensamt och fritt arbete.....      | 27        |
| Behov av stöd .....                   | 28        |
| Chefernas roll.....                   | 30        |
| Kompetens .....                       | 30        |
| Samverkan och kontaktnät .....        | 32        |
| Aktivitetsplanerna.....               | 36        |
| Val av aktiviteter.....               | 37        |
| När de blir 30.....                   | 40        |
| Förslag .....                         | 40        |
| <b>Slutsatser</b> .....               | <b>42</b> |



# Sammanfattning

Sedan den 1 januari 2003 kan personer mellan 19 och 29 år med nedsatt arbetsförmåga få aktivitetsersättning och samtidigt få möjlighet att delta i aktiviteter som Försäkringskassan kan betala ut ersättning för. Denna studie har genomförts inom ramen för ett regeringsuppdrag som ska följa upp hur reformen hanteras och fungerar. Syftet var att klarlägga Försäkringskassans handläggares erfarenheter av arbetet med aktiviteter inom aktivitetsersättningen. För ändamålet genomfördes fokusgruppsintervjuer och telefonintervjuer med aktivitetssamordnare från olika delar av landet.

Resultatet av intervjuerna visar att reformen anses vara mycket bra och viktig för att minska de ungas isolering och kanske, i en förlängning, bidra till att öka deras arbetsförmåga. Målgruppen för reformen har visat sig till största delen bestå av personer med psykiska besvär av olika slag. Lättare psykisk utvecklingsstörning är inte ovanligt och det ställer stora krav på tydlighet och enkelhet i kommunikationen och informationen från Försäkringskassans sida. De flesta hade omformulerat det informationsbrev som finns tillgängligt från centralt håll.

Olika länskontor har organiserat och prioriterat arbetet med aktiviteter olika. På en del håll kan handläggarna arbeta koncentrerat med aktiviteter medan de på andra håll även har ansvar för andra ärendeslag. Några är organisatoriskt inordnade i handikappheten, andra tillhör ”ohälsan”. De sistnämnda löper stor risk att inte hinna med aktivitetssamordningen eftersom ohälsarbetet och till exempel PM-skrivning är prioriterad verksamhet inom Försäkringskassan. Ur rättssäkerhetssynpunkt anses det viktigt att enskilda länskontor inte nedprioriterar denna verksamhet.

Att vara aktivitetssamordnare är ett ensamt arbete. Inom den egna organisationen finns i regel ingen som förstår vad arbetet innebär och flera beskriver sig som osynliga medarbetare. Detta är en ny reform och det finns behov av stöd i olika former. Nätverk mellan aktivitets-

samordnare, vägledning, supportfunktion, handledning, utbildning och konferenser är några exempel på stöd som bör finnas och i den mån det finns är det inte i tillräcklig omfattning. Chefernas engagemang och stöd saknas delvis och det gör arbetet både ensamt och fritt.

Det råder en enighet om att det är roligt, stimulerande och engagerande att arbeta med aktiviteter. Den kompetens man anser sig behöva är viss kunskap om olika sjukdomar, omvärldskunskap, empati, samtalsmetodik, beteendevetenskap, sunt förnuft och vissa försäkringskunskaper. Man efterlyser gemensamma centralt anordnade utbildningar och konferenser.

Flera har, efter ett idogt arbete, upparbetat kontaktnät med myndigheter och personer kring den enskilde individen. Dessa kontakter underlättar det fortsatta arbetet med aktivitetssamordningen. Bristen på kontaktnät skulle delvis kunna åtgärdas om samverkan mellan myndigheter fungerade på en högre nivå. Det skulle till exempel kunna öka möjligheterna till att alla involverade instanser avsatte speciella resurser med ansvar för berörd målgrupp.

Ett par exempel på förslag som framkom i intervjuerna är att reformen bör jämkas ihop med Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och att målgruppen för reformen utökas till att omfatta även personer över 30 år.



# Bakgrund

Den 1 januari 2003 infördes ersättningsformen Aktivitetsersättning. Personer med nedsatt arbetsförmåga och som är i åldrarna 19–29 år kan få aktivitetsersättning om arbetsförmågan är varaktigt nedsatt eller nedsatt under minst ett år med minst en fjärdedel. Arbetsförmågan måste vara nedsatt på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Under tiden en person har aktivitetsersättning finns möjlighet att delta i aktiviteter som har till syfte att ge förutsättningar att förbättra arbetsförmågan. En förutsättning är att aktiviteterna kan antas ha en gynnsam inverkan på de förhållanden som medför att arbetsförmågan är nedsatt.

Riksförsäkringsverket (nuvarande Försäkringskassan) fick i regleringsbrevet för budgetåret 2003 i uppdrag att redovisa hur Försäkringskassans ansvar för aktiviteter för personer med aktivitetsersättning implementerats. En delredovisning av uppdraget finns i RFV redovisar 2004:2 Aktiviteter inom aktivitetsersättningen. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 augusti 2005.

Inom ramen för uppdraget ska en studie genomföras som belyser försäkringskassehandläggarnas erfarenheter av arbetet med aktiviteter inom aktivitetsersättningen. För ändamålet anlätades Eva Karlsryd som arbetar med forsknings- och utvecklingsfrågor vid Försäkringskassans länskontor i Stockholm.

# Syfte

Syftet med denna studie var att klarlägga handläggarnas erfarenheter av arbetet med aktiviteter inom aktivitetsersättningen.

# Genomförande

## Målgrupp och urval

Målgrupp för studien var medarbetare som handlägger ärenden rörande aktiviteter inom aktivitetsersättningen. Nedanstående länskontor är representerade i intervjuerna.

- Halland
- Jämtland
- Norrbotten
- Stockholm
- Södermanland
- Uppsala
- Västerbotten
- Västernorrland
- Västmanland
- Västra Götaland

## Intervjuer

### Fokusgrupper

För att uppnå syftet med studien har bland annat tre fokusgruppsintervjuer genomförts i februari 2005. Fokusgrupper är en form av gruppintervjuer som leds av en moderator. Vid intervjun närvarar även en observatör som bland annat har till uppgift att föra anteckningar. Moderator var i detta fall Eva Karlsryd, projektledare för denna studie och som observatör deltog Karin Bäckbro, projektledare för det övergripande regeringsuppdraget.

Antal deltagare i fokusgrupperna framgår av följande tabell.

Tabell      Antal deltagare per fokusgrupp

| Grupp  | Antal deltagare | Län                                    |
|--------|-----------------|--|
| 1      | 6               | Stockholm                              |
| 2      | 5               | Södermanland<br>Uppsala<br>Västmanland |
| 3      | 6               | Halland<br>Västra Götaland             |
| Totalt | 17              |  |

Fokusgrupp 1 och 2 genomfördes vid Försäkringskassans länskontor i Stockholm och grupp 3 vid länskontoret i Göteborg. Varje intervju varade i 1 ½ timme och spelades in på ljudband som transkriberades ordagrant. Materialet analyserades och kategoriserades varefter olika teman framstod.

## Telefonintervjuer

Sammanlagt genomfördes åtta telefonintervjuer i februari–mars 2005 med handläggare från följande län, Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland. Intervjuerna genomfördes av Eva Karlsryd och varje intervju varade i mellan ½ timme och 45 minuter. Några spelades in på ljudband, andra dokumenterades skriftligt direkt vid intervjun. Materialet analyserades, bearbetades och teman bildades.

## Rekrytering av intervjupersoner

Rekrytering av deltagare till fokusgrupperna gjordes dels med hjälp av förteckning över medarbetare som arbetar med aktiviteter inom aktivitetsersättningen, dels via ansvarig för ärendeslaget. Deltagarna inbjöds via e-post, där syftet med intervjuerna samt tid och plats framgick.

Till den första gruppen hade sju personer tackat ja till att delta, en uteblev utan känd orsak. I grupp två och tre deltog samtliga som hade tackat ja.

Intervjupersoner till telefonintervjuerna rekryterades med hjälp av tips från huvudkontoret. Förfrågan skickades via e-post och tidpunkt för intervjun bestämdes i samråd med respektive intervjuperson.

# Resultat

## Inledning

Resultatredovisningen baseras helt och hållet på vad intervjupersonerna har sagt och texten varvas med citat för att tydliggöra innehållet i intervjuerna. Intervjuerna inleddes med att var och en nämnde en positiv och en negativ sida av att arbeta med aktiviteter inom aktivitetsersättningsen och resultatet redovisas nedan.

### Positivt

*Jag känner mig behövd och tycker att det känns som jag gör nytta i mitt jobb.*

*Friheten med arbetet.*

*Utmaningen, varje dag är en ny utmaning.*

*Sättet på hur vi närmar oss våra ungdomar, metoden, är det bästa sättet att rehabilitera på.*

*Att tjänsten finns, jättebra.*

*Att man (den försäkrade) har fått en handläggare och en möjlighet att komma igång med någonting.*

*Att få stimulera dom här unga till att se att dom kan göra nånting meningsfullt fastän dom inte kan arbeta.*

*Man har en möjlighet att möta personer på ett sätt som inte finns i ohälsan.*

*Att få leverera nånting positivt, personer lyfts, nån ser dom.*

*Dom försäkrade blir positivt överraskade. Det känns för en gångs skull att nån blir glad.*

*Personer som inte har daglig sysselsättning enligt LSS fångas upp och kommer ut i någon form av aktivitet. Där fanns ett stort glapp inom kommunen. Jag tänker på dom med psykiska funktionshinder framför allt.*

*Det är en möjlighet att komma igång, att man har gjort det här nätet som samhället har lite finmaskigare.*

*Möjlighet att erbjuda aktivitet.*

*Att få träffa unga människor är himla roligt.*

## **Negativt**

*Ibland känner jag att jag inte räcker till.*

*Ointresse eller nedprioritering från chefer och kollegor.*

*Att vi inte har tillräckligt med stöd och resurser.*

*Oklara mål eller rent av avsaknad av mål i vårt arbete. Oklara regler, oklart kring metoder och det har saknats vägledning. Vi har fått famla.*

*Byråkratin inom Försäkringskassan och även inom arbetsförmedlingen. Det finns möjligheter för den försäkrade med regelverket men organisationen sätter stopp för den försäkrade att ta sig framåt.*

*Vi får mer att göra och man känner inte att man kan göra det som var tänkt. Det börjar bli tufft.*

*En del (försäkrade) tycker att dom har fått mindre pengar jämfört med sjukbidraget. Tidigare kunde dom betala aktiviteterna själva, nu måste man fråga om lov och det är lite pinsamt. Nu måsta man gå till Försäkringskassan med mössan i handen.*

*Det heter bostadstillägg för pensionärer och dom måste fylla i en blankett för pensionärer.*

*En upplevelse från min yrkesroll. Det är så många som mår psykiskt dåligt så att det kan kännas tungt och svårt ibland.*

*Gränsdragning till andra huvudmän.*

*Jag hade nog väntat mig ett större intresse från den här gruppen. Det var svårt att komma till den här gruppen med ett informationsbrev och tro att dom direkt skulle ringa tillbaka.*

*Man (den enskilde individen) tar för givet att man ska få. Det är lite villkorslöst ibland.*

*Många av dom jag träffar är så fruktansvärt långt borta från ett arbetsliv. Jättesvårt att se.*

*Svårt när 70 % har en begåvningsnedsättning.*

*Många med ganska grava funktionshinder, svårt med realismen, svårt att förstå vad man klarar av, tungjobbat ibland.*

*Att det inte finns så mycket resurser som dom skulle behöva för att också ta steget ut i arbetslivet, som arbetsträningsplatser och att arbetsmarknaden inte kan ta emot dom.*

*Att vi arbetar med både sjuk- och aktivitetsersättning och då får aktivitetsersättningen ett så litet utrymme.*

*Riktlinjer och process saknas för övergång till arbetslivsinriktad rehabilitering.*

*Bristerna i samhället. Dom (de unga) hamnar i kläm. Det är vi som får stängas mot kommuner för att få dom till någon form av sysselsättning. Tungjobbat på handläggarnivå.*

*Det finns inga enklare jobb.*

*Arbetsmarknaden.*

## Målgrupp för aktiviteterna

Det har visat sig att den målgrupp som många tänkt sig skulle omfattas av den nya reformen inte överensstämmer riktigt med hur verkligheten ser ut. I intervjuerna framkom att det, till allra största delen, är personer med någon form av psykiskt funktionshinder som handläggarna arbetar med. Endast en mindre andel är unga med fysiska funktionshinder.

*När man gick in och skulle jobba med aktivitetsersättning så hade man en bild av att det här skulle vara människor som hade olika typer av handikapp mer av den fysiska medfödda typen, som redan var i handikapporganisationernas händer. Sen har man upptäckt att det inte är den gruppen vi jobbar med över huvud taget.*

*Jag hade jobbat inom psykiatri med unga innan och tänkte att det måste vara dom som är här, men alla andra trodde att dom skulle ha problem att röra sig, att se eller att höra.*

Det är alltså en mycket stor andel av de unga med aktivitetsersättning som har psykiska besvär av något slag. En del vågar inte gå utanför sitt hem, en del får panikångest, andra lider av anorexi. Många har inte fullgjort skolplikten, en del kan inte läsa och skriva, andra har en utvecklingsstörning. De kan ha svårt att passa tider och kanske att sova på natten.

*Det handlar till allra största delen om ungdomar som mår väldigt psykiskt illa och är väldigt isolerade.*

*Det är trasiga människor vi möter.*

*Det är väldigt sjuka människor med hemska livsöden vi träffar och många har ett stort behov av att prata av sig.*

Självförtroendet vacklar hos många och handläggarna måste anpassa sig efter den person de träffar.

*Vi möter tjejer och killar som är jättevilsna och aldrig har fått höra att dom duger och inte tror sig om nånting gott.*



De har inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden och har ingen eller liten kunskap om Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Det finns trots allt en stor potential hos många av dessa unga människor och den framhölls som en positiv drivkraft i arbetet med att samordna aktiviteter.

*Det finns ofantligt mycket kraft och energi i dom här killarna och tjejerna och jag tycker att det är jättetrevligt att vara med på den resan.*

*Själva frågar dom efter lärlingsplatser.*

Aktivitetssamordnarna pekade också på det stora värdet av att få fokusera på förmåga i stället för oförmåga hos den enskilde. Flera vittnade om stora förändringar i individens beteende, kanske bara efter ett eller ett par möten med Försäkringskassans handläggare.

*Det är som att vända på en hand från det ena mötet till det andra, nån som kommer med huvudet långt ner under marken och träffar oss första gången. Och sen efter andra mötet så är det som vem som helst som kommer springande och har jättemycket idéer.*

*Man ser ju vilken enorm påverkan dom här aktiviteterna har på människorna. Det sker nånting som för dom framåt och det är just den kraften jag är så överraskad över.*

Detta anses vara en bortglömd grupp av människor som i och med den här reformen har fått en möjlighet att bli lyssnade på och att eventuellt få en ökad livskvalitet.

*De som faller mellan stolarna, de som inte blir sedda.*

## Reformen är bra

Det råder en stor enighet om att möjligheten att betala ut ersättning till personer med aktivitetsersättning och som deltar i aktiviteter är en mycket bra reform. Den ger de unga en chans att komma igång med någon form av sysselsättning som kan vara gynnsam för den enskilde

individens livssituation och, i förlängningen, även bidra till ökade möjligheter att få ett arbete eller att börja studera.

*Ser man till välbefinnande och livskvalitet så är det en otroligt positiv reform.*

*Det är viktigt att se alla positiva effekter även om inte majoriteten kommer att komma ut i arbete.*

*Ger man den tid så är det en bra reform.*

Med tanke på alla besparingar i samhället anses den här reformen ha extra stor betydelse för unga sjukskrivna. Handläggarna uttryckte förhoppningar om att reformen även skulle komma att omfatta fler än den nu aktuella åldersgruppen. Flera anser att förmånen för den enskilde att få delta i olika aktiviteter även borde gälla personer med sjukersättning.

*Om man upplever att reformen har varit positiv även från politikerhåll så kan jag tänka mig att man utvidgar den till att gälla även dom över 30.*

Möjligheterna för Försäkringskassans handläggare att arbeta på ett litet annorlunda sätt än i vanliga fall ger också den enskilde individen nya möjligheter. Frivilligheten och den enskildes självbestämmande ses som en stor och viktig fördel i samband med hantering och val av aktiviteter.

*Det finns ju en sån kraft i metoden att låta människor växa utefter förmåga och ha den här rättigheten att få vara med och påverka sitt eget liv.*

Många uttryckte sig i mycket positiva ordalag om den arbetsmetodik de använder när det gäller aktiviteter. Det kan gälla hur handläggarna närmar sig de unga, de personliga mötena och det viktiga motivationsarbetet.

*Metoden vi jobbar efter handlar om motivationsarbete. Propositionen var fantastisk och jag tycker, efter två år, att det här är det bästa som har hänt på jättelänge. Just det här*

*sättet att jobba, att stötta människor utifrån deras egen vilja, tankar och idéer. Alla lyckas ju inte, men tillräckligt många.*

*Så mycket kraft och energi som finns hos dom här killarna och tjejerna, som man inte trodde fanns, så har man tillsammans dyrkat upp, tagit sig förbi hindren och det känns ju väldigt trevligt. Det kan ju bara vara rätt.*

En positiv effekt av arbetsmetoden är att den enskilde individen blir delaktig i sin egen planering på ett mer tydligt sätt än i traditionell rehabilitering.

*Dom får ta ansvar på ett annat sätt. Jag tror att det gör att dom växer. Dom blir bara positivare och positivare och gladare och gladare, mår bättre, äter mindre mediciner och dom är inte lika ofta hos doktorn.*

I jämförelse med det ordinarie rehabiliteringsarbetet på Försäkringskassan upplever en del att denna arbetsmetod i högre grad bidrar till att nå uppsatta mål.

*När man satt och jobbade på rehab där det var mer piska och man tryckte på och jagade folk så kan jag säga att med den här metoden kommer jag lika snabbt fram till målet, om inte snabbare.*

Reformen ger den enskilde individen möjligheter att förbättra sin livskvalitet, kanske bara genom att vara aktiv och träffa friska människor.

*Hålla kroppen i form, gå ned i vikt eller inte gå upp i vikt och hjärnan tar till sig saker mycket lättare.*

*Människor har rätt till en daglig rytm som dom mår ganska skapligt i och i slutändan vet vi inte vad det kan leda till.*

För många kommer det vara svårt att komma in på arbetsmarknaden, men aktiviteterna kan ändå vara en början till något annat än den isolerade tillvaro som många lever i. För att nå resultat krävs resurser på Försäkringskassan för aktivitetssamordningen.

*Satsar man på en sån här bra grej då måste det finnas handläggare. Har du en bra start blir det lättare, men halkar man efter blir det svårare att komma ikapp och då förlorar man den goda tanken.*

En nackdel som några av de intervjuade pekade på var att de ekonomiska resurserna, i vissa fall, har varit otillräckliga.

*I slutet av förra året då fanns det inga pengar, helt plötsligt. Det är inte rättvist.*

*Detta är så billigt om man jämför med mycket annat, till exempel köp av tjänst.*

Någon påpekade att det i målgruppen finns individer från ”en ytterlighet till en annan” och att det egentligen inte är samma reform som är optimal för alla dessa individer. Flera har framhållit att reformen borde ha samordnats med Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

*Varför har man inte tittat på LSS när man skrev den här reformen? Psykiskt funktionshindrade har inte rätt till daglig verksamhet. Dom borde jämka ihop dom olika reformerna.*

Den genomgående positiva inställningen till reformen bröts delvis av ett par synpunkter om att lagen är för villkorlös och att detta tycks utnyttjas av en del personer. Det kan till exempel handla om hur många aktiviteter en enskild person kan få bekostad av Försäkringskassan. Jämförelser gjordes med reglerna för handikappersättning där bland annat gymnastik betraktas som en normal utgift som inte kompenseras för.

Många som har aktivitetsersättning har ett bestående funktionshinder och då ger aktiviteterna tillfällig sysselsättning och ökad livskvalitet under en tid, men leder troligtvis inte till arbete i framtiden.

*Jag tror inte att det ökar arbetsförmågan och det kan aldrig bli tal om ett normalt arbete.*

En sammanfattande uppfattning om reformen uttrycktes på följande sätt.

*Äntligen finns det verktyg som saknats i verktygslådan.*

## Att nå målgruppen

Det framhölls i intervjuerna att det inte alltid var helt lätt att komma i kontakt med de personer som skulle kunna få del av någon form av aktivitet.

*En förutsättning för att fånga upp dom här är att man har tillräckligt mycket tid.*

En första kontakt med de unga tas i regel med hjälp av ett informationsbrev. I brevet inbjuds till vidare kontakter. Det finns ett mallbrev från huvudkontoret, men det framkom att de flesta använder egna varianter av detta eftersom de anser att mallbrevet inte är bra och kan skapa missuppfattningar.

*Vi har aldrig använt det för folk förstår inte. Det måste vara jättetydligt.*

*Jag tycker att utformningen av kontaktbrevet gör att man lätt kan få uppfattningen att kassan kan ordna aktiviteten.*

Eftersom det bygger på frivillighet från den enskildes sida har handläggarna inga krav på att de ska höra av sig till Försäkringskassan. Många sätter därför en bevakning ett antal månader framåt och tar då en ny kontakt och hör om det finns intresse av att engagera sig i någon aktivitet.

*Det får ta tid, man kan inte tvinga sig på dom.*

Någon pekade på risken att frivilligheten delvis kunde sättas ur spel om handläggaren enbart arbetar med aktiviteter och inte har särskilt hög arbetsbelastning.

*Det kan bli en hetsjakt på dom här personerna. Hur offensiv ska man vara?*

Det gäller också att ha kunskap om i vilken situation den enskilde befinner sig i för tillfället.

*För en del handlar det om behandlingstider på många år och då ska vi inte tro att vi ska kunna skapa en relation på tre veckor. Bearbetningen det här året kanske sker från psykiatrin.*

För att uppnå en god relation med de unga och för att nå dem i den miljö de finns behöver handläggarna en mängd olika kontakter i samhället och i den unges omgivning.

*Vi har försökt att åka runt mycket och berätta om vårt jobb så att alla som jobbar runt omkring ungdomarna ska veta. Att dom också ska tänka på det (aktiviteter) när tiden är mogen.*

Flera av intervjupersonerna framhöll den positiva respons de får av de unga människor som de har kontakt med. Många har blivit överraskade av att Försäkringskassan erbjuder möjlighet för dem att delta i en aktivitet på Försäkringskassans bekostnad.

*Är det säkert att du jobbar på Försäkringskassan? Är det ett projekt? Hur länge ska du jobba kvar?(frågar den unge)*

De personer som visar intresse av att delta i en aktivitet erbjuds i de flesta fall ett personligt möte med Försäkringskassans aktivitetssamordnare. Ibland sker mötet i Försäkringskassans lokaler, ibland i form av hembesök hos personen ifråga. De olika handläggarna arbetar på olika sätt beroende på tid och geografiskt avstånd, men i regel får den enskilde bestämma platsen för mötet. Vartefter antalet ärenden ökar inskränks tiden för hembesök och flera har övergått till att inbjuda den enskilde till Försäkringskassans lokaler.

*I början hade jag 70–80 % hembesök, nu är det 10 % max, för jag hinner inte. Dom får komma till Försäkringskassan.*

*Jag har också minskat mina hembesök otroligt mycket, men samtidigt så vill dom komma hit också för dom kommer*

*aldrig nånstans. Dom kanske får ett mål med dan. Det blir en liten utmaning i sig att komma hit.*

*Jag har nog inte tummat på det här att träffa människor faktiskt, men jag märker att jag kanske får lägga besöken längre fram i almanackan. Det blir en väntetid.*

Någon menade att det är viktigt för det fortsatta arbetet att den enskilde verkligen får välja mötesplats.

*Eftersom metoden bygger på att man ska känna sig trygg kan det ibland vara hos en kurator på psykiatrin eller hemma hos mamma och pappa, men säkert är det 75–80 % hemma hos folk.*

*Det är jätteviktigt hur vi lägger grunden. Får vi ett bra första möte och en bra inledning så har man ju jättemycket sen.*

En hel del kontakter sker på annat sätt än personliga möten.

*När man jobbar med ungdomar märker man att det inte bara är telefonsamtal och personliga möten utan du har också kontakter via mail och SMS. Jag tycker det är kul.*

*Vi har också fått mycket feedback på att vi möter dom där dom är, i deras situation och på deras villkor.*

Personliga möten anses vara det bästa sättet att skapa det förtroende som behövs för att nå framgång i varje enskilt ärende. Visserligen kan det upplevas tidsödande, särskilt när handläggaren även arbetar med andra ärendeslag, men man får ett ”bättre grepp” om varje enskilt ärende och det är positivt för den fortsatta kontakten.

*Man får en annan bild av på vilken nivå ungdomar befinner sig, för när man bara pratar i telefonen har man inte den bilden och klarheten. Så det vinner man mycket på.*

## Organisation och prioritering

Inom olika län har verksamheten organiserats på delvis olika sätt. En del medarbetare arbetar enbart med aktiviteter medan andra även handlägger rätten till aktivitetsersättning. Några arbetar parallellt med sjukersättningsärenden, vilket upplevs splittrande. Några har rehabiliteringsansvar för de personer de samordnat aktiviteter för, vilket upplevs som en naturlig kombination. De handläggare som arbetar med att samordna aktiviteter har alltså olika roll beroende på vilket länskontor de tillhör. De som arbetar enbart med aktiviteter ser det som en förmån att få fokusera på detta.

*Vi har en renodlad aktivitetssamordnarroll och det har sina fördelar. Det är lättare att prata förutsättningslöst och kravlöst på ett annat sätt.*

*När du kommer in i rehab kan det bli diskussion om rätten till grundersättning.*

Motivationsarbetet är centralt i samordningen av aktiviteter och det anses viktigt att detta kan genomföras på ett relevant sätt. Förutsättningarna för detta ökar om handläggaren har en renodlad aktivitetssamordnarroll.

*Det (motivationsarbetet) kanske inte alla hinner jobba med när man sitter med andra ärendeslag.*

De inser dock att det finns fördelar med att även arbeta med rehabilitering.

*Tanken med det är ju bland annat att det inte ska vara såna här överlämningar, att man får vara kvar hos sin handläggare.*

De som arbetar med både ohälsan och aktiviteterna känner sig splittade och är tvungna att prioritera hälsoarbetet vilket medför att de unga försummas.

*Sjukersättning tar över. Man vill jobba med aktiviteter men det är sjukersättning med målsatta tider som man måste ta först.*



*Om många arbetar bara till en liten del med aktiviteter blir det ingen som orkar sätta sig in i lagstifningen, inget informationsarbete, inget nätverksbygge.*

Målsatt verksamhet prioriteras och uppmärksammas mer än en verksamhet som inte har speciella mål. För- och nackdelar med att målsätta arbetet med aktiviteter diskuterades.

*Jag vet inte om det är bra att sätta nåt siffermål. Det här måste få ta tid. Vi måste kunna få jobba på ett motiverande sätt också, inte bara stressa på och säga – Jo, du måste ut i aktiviteter nu för jag måste få en pinne till i statistiken.*

*Jag håller med dig om att dom där pinnarna är vidriga, men när man som vi då kämpar mot visst ointresse så önskar man att man hade nånting.*

*Jag tror att genom att vi inte har några egentliga mål så är det jättesvårt att kunna redogöra för vad vi faktiskt gör. Det blir ett osynligt arbete.*

Organisatoriskt tillhör många aktivitetssamordnare handikappenheten och en del har även dessa ärendeslag att hantera tillsammans med aktivitetssamordnarrollen. De upplever dock att frågorna om aktiviteter inte ingår på ett naturligt sätt i handikappenheten.

*Vi tillhör handikappprocessen och när man tittar på dagordningen, hur många gånger har aktivitetsersättning och aktiviteter varit uppe där?*

*Noll*

Frågan om var aktivitetssamordnarna organisatoriskt ska vara placerade för att ha störst möjlighet att nå bra resultat med sitt arbete diskuteras. Hur ska relationen till ohälsan se ut? Någon föreslog att man kunde bilda grupper tillsammans med ohälsan men att aktivitetssamordnaren ändå arbetar enbart med aktiviteter.

*Det finns en struktur uppbyggd på handikappersättning och vårdbidrag och nu sitter vi organisatoriskt på den enheten. Vi blir bortglömda i sjukförsäkringsprocessen.*

Flera är ensamma om att hantera aktiviteterna, vilket upplevdes sårbart och det framkom önskemål om att koncentrera verksamheten till en grupp.

*Det var på tapeten att aktivitetsersättningen skulle vara en egen enhet och det skulle vi ha vunnit mycket på i kraft och tid och styrka. Alla frågor skulle lösas på ett mycket enklare sätt och handläggningen skulle vara mer likartad än vad den är nu.*

Det framhölls att det var viktigt med lokalkännedom när aktiviteterna ska ordnas, vilket man menar talar emot koncentration av verksamheten.

*Rätten till aktivitetsersättning, möjligtvis.*

Förutom att Försäkringskassans länskontor har organiserat arbetet med aktiviteterna olika har de också prioriterat verksamheten olika. Förhoppningar finns att det med tiden ska ske en positiv likriktning inom Försäkringskassan så den berörda målgruppen och berörda handläggare får en hög prioritet vid varje länskontor.

*Kassan låg lågt.*

*Det är inte jämlikt.*

Ett sätt att bidra till en större rättssäkerhet i hela landet skulle kunna vara att skapa en bred diskussion om syftet med reformen.

*Diskutera syftet så att alla har samma bild av varför den här reformen är. Framförallt uppåt för jag tror att många inte vet vad det här går ut på.*

## Ett ensamt och fritt arbete

I samtliga fokusgrupper diskuterades den roll som de handläggare som arbetar med aktiviteter har. Det finns en stor samstämmighet om att arbetet med aktiviteter är ett ensamt arbete. Chefer och medarbetare inom den egna närmiljön på arbetsplatsen känner inte till särskilt mycket om vad arbetet innehåller eller vilka villkor som råder.

*Jag har en stor frihet, ingen som lägger näsan i blöt för dom begriper inte vad jag gör.*

*Problemet är att i och med att det är en ny tjänst så finns det barnsjukdomar och det finns ingen som ägnar sig åt vår verksamhet och driver våra saker uppåt.*

Det förekommer att man som handläggare av aktiviteter möts av attityder som inte uppfattas som särskilt positiva.

*Dom säger lekstuga ibland. Det vi gör spelar ingen roll för dom kan inte se målet.*

*Det var ju många som redan innan det här började visste vad det skulle vara för nånting, att man skulle vara lektant och lekfarbror.*

Den uppskattning som handläggarna får kommer ifrån de försäkrade och ibland från övriga aktörer som de kommer i kontakt med i samband med samordning kring aktiviteter.

*Vi jobbar i det osynliga internt. Vi är nog mer kända utanför vår egen organisation än inom.*

*Dom som jag jobbar med är väldigt tacksamma över att vi finns.*

En av orsakerna till att arbetet med aktiviteter är ”osynligt” inom Försäkringskassan tros vara att den verksamhet som prioriteras är den som är målsatt.

*Det beror väl på att det är otroligt fokus på att halvera sjuktal.*

*Vi är osynliga och jobbar med en osynlig grupp.*

## Behov av stöd

Intervjupersonerna beskrev att de i sin roll som aktivitetssamordnare har ett stort behov av stöd i olika former. De har mycket hjälp av andra i samma roll och nätverk har bildats där regler, praxis och ärenden diskuteras. Utbytet kan ske via mail och telefon, men också vid nätverksträffar. Nätverket upplevs som ett stort stöd.

*Det är världens kick, vi är jättegglada när vi kommer därifrån. För äntligen får man träffa andra som sitter med samma problem och som också känner sig isolerade. Det är otroligt mycket gränsdragningsfrågor vi sitter med.*

Möten med andra aktivitetssamordnare är mycket viktiga för att klara arbetet på ett bra sätt och för att likrikta bedömningar och beslut.

*Det har gett otroligt mycket, särskilt i början när det inte fanns vägledning. Då var det otroligt värdefullt att kunna diskutera med några.*

Behovet av nätverk och kontakter är stort bland annat på grund av att det inte finns så många aktivitetssamordnare i landet, men tyvärr har inte alla samma möjlighet att delta i nätverk.

*Det är fler och fler som säger att vi inte får åka på sånt.*

*Vi har ju byggt upp ett nätverk och det skulle jag vilja ha kvar oavsett vad vi kallar det för. Vi kunde få ha kontakten med varandra eftersom vi är så få.*

Vid huvudkontoret finns en supportfunktion (ARS) som ska besvara frågor som inte kan lösas vid respektive försäkringskontor. Behov finns att själv kunna läsa frågor och svar i ARS och en del vill även ha möjlighet att själv ställa frågorna direkt. Vid en del kontor får aktivitetssamordnarna själva göra det medan frågorna på andra håll måste ställas via en speciellt utsedd medarbetare.

*Vi har fått möjlighet att själva skriva våra frågor eftersom det inte är någon som fattar vilka frågor vi sitter med. Och det är olika vilka svar man får, ibland är det citat från vägledningen.*

Det finns ett stort utrymme för subjektiva bedömningar och just bedömningsfrågorna kan vara svåra att få svar på.

*Aldrig klockrena svar, men hänvisning till lagutrymmet, men det visste man ju redan tidigare. Vissa svar är okej, men just dom knivigaste frågorna om gynnsam inverkan finns det inga svar på.*

I vissa fall behöver handläggaren kunna ta kontakt med den enskildes läkare för att få råd inför beslut om lämpligheten i en av individen önskad aktivitet.

Handledning kan vara ett gott stöd i arbetet med unga psykiskt sjuka personer.

*Vi hamnar ju i svåra möten. En del bara gråter på besöken, det är jättetunga möten.*

Trots att rollen som aktivitetssamordnare anses utvecklande och det finns möjligheter att påverka arbetets utformning behövs stöd och engagemang från andra funktioner inom Försäkringskassan.

*Vi har gått på nitar, bollat med försäkringsenheten och med vår chef. Ligger vi rätt? Kollat med övriga kassor. Men nu när vi har kommit en bit på väg vill vi bygga upp ett mer strukturerat stöd med regelbundna träffar med enhetschefen och en försäkringssamordnare.*

Det skulle vara till stor nytta att delta i konferenser där aktivitetserättningen diskuteras. För de konferenser som har anordnats hittills har inte aktivitetssamordnarna varit målgrupp, vilket man menar är ett misstag.

*Man har skickat nån specialist till dom där konferenserna och det är ju god dag yxskaft för dom har ingen aning om vilka frågor och problem vi sitter med.*

*Träffar med aktivitetssamordnare från hela landet en till två gånger om året plus samarbete mer lokalt mellan några försäkringskassor där man tar upp exempel eftersom vägledningen lämnar öppet för tolkningar.*

## Chefernas roll

Chefernas roll i samordningen av aktiviteter diskuterades. Många saknar ett engagemang från ledningens sida och menar att det råder en stor okunskap om vad förmånen innehåller och vilken arbetsinsats förmånen kräver från samordnarnas sida.

*Det har varit väldigt tungjobbat, vi har fått kämpa, ledningarna jag säger inte att dom inte har förstått, men vi har i alla fall inte fått till stånd att någon enbart jobbar med aktiviteter.*

*Det är väl ingen i ledningen som är insatt i vårt jobb över huvud taget. Vi har ingen som vi kan diskutera med.*

För att kunna påverka och förbättra samordningen av aktiviteter behövs chefer som är insatta och kan driva frågorna uppåt i organisationen.

*Den proffsigheten och kunskapen har inte vi hos våra ledare. Organisationen lider ofantligt av det. Vi hade kunnat komma mycket längre om vi hade haft en organisation som kunde samordna och stötta oss.*

## Kompetens

De intervjuade har som regel ansökt om att få arbeta som aktivitetssamordnare. En del har tidigare erfarenhet av arbete med sjukskrivning och rehabilitering, andra har arbetat med handikapp- och vårdbidragsärenden. Försäkringskassan här även rekryterat personer externt med erfarenhet från till exempel psykiatri och kommunen. Eftersom det visat sig att den allra största delen av de personer som har aktivitetsersättning har någon form av psykiskt funktionshinder är det en stor

fördel att ha viss kunskap om psykiska sjukdomar och funktionshinder av olika slag.

*Vi vill använda försäkringsläkaren i föreläsningar om sjukdomar och deras betydelse för hur människor kan bete sig.*

Initialt ansåg cheferna att kunskap om handikappersättning och vårdbidrag var värdefull i arbetet med den nya förmånen. I efterhand har det visat sig att kopplingen inte var så stark eftersom målgruppen ser annorlunda ut än vad man trodde när reformen kom.

*Dom kommer inte från vårdbidrag och den delen.*

Sunt förnuft framhölls som en god egenskap för en aktivitetssamordnare.

*Man vet ju aldrig om man gör rätt eller fel. Har jag startat upp nånting som inte alls var bra i det här läget? Dom kan ju ha ett psykiskt funktionshinder som jag inte märker.*

Annan kompetens som behövs är omvärldskunskap och ett visst mått av försäkringskunskaper.

*Jättebra, men man får inte vara låst av dom gamla systemen – att sådär gjorde vi för 15 år sen. Se att det nu är nya kontakter, vi ska in och få helhetsbilden av personen och sätta den i centrum.*

Empati och en positiv människosyn är viktiga egenskaper att besitta för att göra ett bra arbete med de unga som kommer till Försäkringskassan. Beteendevetenskap och samtalsmetodik är också värdefull kompetens. För att skapa förtroende och möta människor i den situation de befinner sig behöver man även vara trygg i sig själv.

*Ett öppet sinne.*

*Inte fyrkantig.*

*Och lite Barbapappa, jag menar formbarheten.*

Ytterligare kompetens lyftes fram.

*Som person måste du vara lite grand av en fixare, se möjligheter.*

I dagsläget kompetensutvecklar samordnarna sig själva och varandra genom nätverksmöten, studiebesök och att dela med sig av tillgänglig information.

*Vi bär broschyrer till varandra.*

## Samverkan och kontaktnät

### Viktig samverkan

I arbetet med att samordna aktiviteter har handläggarna en mängd kontakter med personer och aktörer i samhället och i den enskildes omvärld. Det kan vara habiliteringen, särskolan, psykiatrin, kurator, läkare, kommunen, arbetsförmedlingen, studieförbund, idrottsföreningar, handikapporganisationer, Råd och Stöd inom landstinget, personliga ombud samt den enskildes föräldrar. Flera handläggare har bedrivit ett intensivt informationsarbete i samband med att den nya reformen kom och har på så sätt skapat ett kontaktnät som är värdefullt i samordningen av aktiviteter. På en del håll har det varit svårt att få tag på kontaktpersoner och att få igång en samverkan kring de unga med aktivitetserättning. Man påpekade vikten av fungerande samverkan på hög nivå.

*Jag tror att man måste påverka det här från ledning och chefsidan, att man i lokala samverkansgrupper är överens och att man sedan går ut till sina anställda och talar om att så här ska vi göra.*

*Vi har gått ut på myndighetsövergripande föreläsningar och bjudit in alla från kommun och landsting och särskola.*

Det råder en enighet om att samverkan är nödvändig för att reformen ska fungera och för att det ska vara möjligt att nå resultat.

*Jag menar nätverket runt individen. Psykiatrin, familjen och så är det vi. Dom planeringarna blir ju tusen gånger bättre än om vi bara träffar individen.*



Handläggarens kontaktnät ökar med antalet nya ärenden.

*Man har ju byggt upp ett nätverk som man har väldigt nytta av. Nu tycker jag att det flyter på bra.*

## Kontakter med kommunerna

I intervjuerna har det framkommit att olika kommuner har olika sätt att hantera sitt ansvar för personer som av olika anledningar är i behov av stöd i någon form.

*Det ser ju olika ut inom olika kommuner. Till slut kommer man nästan ner på person. Sitter det en driven en på kommunen så är det bra.*

*Om du har två grannkommuner där den ena har en väl uppbyggd daglig verksamhet och den andra bara säger – Vi har ingen skyldighet. Då har man ju lust att skriva dom i nån liten stuga på fel sida kommungränsen.*

Vissa uppgifter är kommunerna ålagda att ta ansvar för.

*Kommunen ska erbjuda sysselsättning för sina funktionshindrade medborgare, men det är inte alls utkrävbart enligt socialtjänstlagen så som det är enligt LSS. Vi kan inte kräva av kommunen att ordna sysselsättning för den som har psykos eller depression.*

*Ibland får vi faktiskt övertala kommunen att ta sitt ansvar.*

## Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen (AF) är en av Försäkringskassans samverkanspartner. De båda myndigheterna har olika mål med sin verksamhet och det bidrar till att samarbetet ibland blir konfliktfyllt. Det framkom tydligt i intervjuerna att samarbetet med olika arbetsförmedlingar kan vara högst varierande.

*Arbetsförmedlingen är statlig och vi är statliga. Nån får ju sätta ner foten och säga att det ska vara samma i hela Sverige. På en del ställen flyter det på utan tjafs. Sen är det*

*säkert så att det har att göra med vilka personer och vilka chefer det är på varje lokal arbetsförmedling.*

Någon som hade haft mycket kontakt med Arbetsförmedlingen beskrev en möjlig orsak till samverkansproblem så här.

*AF är inte så pigga på att ta våra ärenden. Det handlar nog mycket om hur dom ser på sitt uppdrag i förhållande till hur vi ser på deras uppdrag.*

Ett mer medvetet samarbete och en större samsyn efterlystes för att minska de brister som finns i dag.

*Tänk vad mycket enklare vårt jobb vore om arbetsförmedlingen hade lite samma syn. Där kommer vi med vårt engagemang – Titta här nu vad Lasse klarar. Det skulle finnas nån motsvarighet som jobbar med den här gruppen och som vi kunde jobba ihop med.*

Det framkom att Försäkringskassans målgrupp när det gäller aktivitetssamordning inte överensstämmer med Arbetsförmedlingens målgrupper.

*Dom man har som målgrupp står ganska nära arbetslivet och behöver en liten puff för att komma över till arbetslivet, men dom som är här (personer med aktivitetsersättning) som är ett, två, tre steg ifrån, dom är aldrig med i såna projekt. När då vi kommer med en person så ser dom ganska snart att det inte är deras målgrupp och då har du inte den vägen in.*

Några har kontakt med Unga handikappade inom Arbetsförmedlingen Rehabilitering, något som har fungerat bra på en del håll och mindre bra på andra. Unga handikappade kan aktualiseras först när personerna är placeringsbara i ett normalt förekommande arbete.

*Vi har Unga handikappade om dom blir så pass bra att vi kan remittera dom dit.*

*Dom (de unga) hamnar i ett glapp när dom är för dåliga för att komma vidare till Afrehab Unga handikappade.*

En del handläggare har erfarenhet av projekt där de, utan remiss, kunde skicka personer med aktivitetsersättning till Unga handikappade och de upplever att samarbetet blev bättre.

*Det kanske beror på att vi har dom som samarbetspartner på ett annat sätt än vi hade tidigare. I dag är vi aktiva.*

*Jag hoppas verkligen att det fortsätter.*

Byråkratin och okunskapen inom bland annat Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ses ibland som ett hinder för att på bästa sätt stötta unga personer med aktivitetsersättning.

*Ibland finns det möjligheter för den försäkrade med regelverket, men organisationen sätter stopp för den försäkrade att ta sig framåt.*

*Ibland får man kämpa både mot kommuner, landsting och Arbetsförmedlingen och nitiska tjänstemän och försvara sig varför vi inte betalar eller förklara att vi aldrig har betalat för det dom gjort, det är ingen ändring.*

En annan svårighet i sammanhanget är att Samhall, i stort sett, upphört vilket känns frustrerande för Försäkringskassans handläggare när enskilda individer både vill och skulle kunna utföra någon form av lättare arbete.

*Dom tar ju nästan ingenting i dag. Det är fruktansvärt.*

## Föräldrarnas roll

Många av dessa unga personer är beroende av sina föräldrar. I intervjuerna framkom olika sätt att se på föräldrarnas roll i barnens liv i allmänhet, men även i kontakterna Försäkringskassan. Att föräldrarnas roll och agerande är viktigt var dock alla överens om.

*Dom som har aktiva föräldrar klarar sig mycket bättre än dom som inte har det.*

Det anses viktigt att den unge får ta eget ansvar och själv påverka sitt liv i så stor utsträckning som möjligt.

*Dom har blivit omhuldade av mamma och pappa och myndigheter.*

*Vi har ju dom som lyckas skala av sig mamma eller pappa efter ett eller två möten. Dom tycker jag är så sköna.*

Några menade att föräldrarna är en tillgång och att det har stor betydelse att en bra kontakt etableras med dem.

*Det gäller ju att vinna föräldrarna på sin sida för att kunna lyckas med deras barn.*

## Aktivitetsplanerna

En del handläggare fyller i aktivitetsplanen men den enskilde bestämmer själv innehållet. Andra lämnar hela ansvaret med planen till personen i fråga. Det råder delade meningar om frågorna i aktivitetsplanen.

*Vi tycker att aktivitetsplanerna är för luddigt formulerade. Det står bara "Val av aktivitet", "Motivering till aktiviteten" och då får man försöka formulera om den till en egen aktivitetsplan, till exempel "På vilket sätt tycker du att du skulle må bättre av att göra det här?"*

En del behöver hjälp att formulera sig och ibland finns en risk att handläggaren nästan ställer ledande frågor.

*För mig är det jätteviktigt att det blir bokstavstroget. Det får inte bli en enda bokstav som jag skriver som dom kanske inte har sagt för då gör jag en egen bedömning och en egen värdering.*

När det gäller målen i planen framkom önskemål om att differentiera dessa så att det finns mål på både lång och kort sikt.

*Att man väcker tankar om ett år, fem år. Att man har nåt att sikta mot.*

*Man har fått ganska bra svar när folk har börjat tänka till.*

Någon menar att motivationsarbetet blir lidande av all administration.

*Aktivitetsplanerna som ska göras inför varje aktivitet, kvitton som ska skrivas ut och skickas vidare och alla telefonsamtal – När kommer pengarna? ”.*

Det hade kommit en ny mindre omfattande aktivitetsplan som de flesta verkade nöjda med.

*Nu har vi fått en från före detta rfv som är på två sidor som jag tackar gudarna för.*

*Den är riktigt bra. Där kan man ställa relevanta frågor i samtalet och ändå kunna sammanfatta kort.*

Planens funktion diskuterades en hel del i en fokusgrupp.

*Det viktigaste är inte planen utan vad som diskuteras runt omkring planen.*

## Val av aktiviteter

Att välja vilken eller vilka aktiviteter man vill delta i är inte alltid en lätt uppgift. Många vill ha träningskort på ett ”gym”, en del vill ta ridlektioner men för andra kan det vara svårt att hitta en aktivitet man vill pröva. Handläggaren på Försäkringskassan kan vara behjälplig genom att diskutera med den enskilde samt att söka information om olika aktiviteter. I vissa fall kan särskild ersättning betalas ut för att ersätta kostnader i samband med aktiviteten.

*Man sitter tillsammans och tittar på Internet till exempel på Folkuniversitetet, Medborgarskolan och så vidare. Sen får dom ringa själva och ta kontakt.*

Valfriheten är ganska stor men om samma aktivitet finns till olika priser ska det billigaste alternativet väljas.

*Till exempel gymnastik, vill dom välja det dyraste då kanske dom kan lägga till själva.*

Det framkom ett dilemma i samband med val av aktiviteter och det handlar om var gränsen går för vilka aktiviteter som kan accepteras.

*Vi kan ge bidrag till såna aktiviteter som inte är arbetslivs-inriktade i den meningen att man arbetstränar eller studerar utan det här är ren hobbyverksamhet.*

*Det kan vara knepigt, var går gränsen mellan studier och kurser? Praxis är att om man blir nånting av kurserna så är det studier.*

Ett begrepp som är centralt i samband med aktiviteterna är att de ska ha en gynnsam verkan på den enskilde individen.

*Vad är gynnsam verkan? Är det vad vi tycker? Religiösa kurser? Bibelskola?*

*Dom får inte bli pastorer.*

*Är ridning skadligt?*

Det är många gånger svåra frågor att ta ställning till och det som är bra för en individ är inte bra för en annan, men grunden är att den enskilde själv ska välja aktivitet.

*Jag tycker att det är viktigt att vi inte har så mycket värderingar om vad som är lämplig aktivitet för den unge för dom har olika förutsättningar. En del har så stora läs- och skrivsvårigheter att det är fysisk aktivitet dom behöver. Man fnyser lätt åt gym.*

En del har orealistiska förväntningar på framtiden och detta måste handläggarna hantera på ett professionellt sätt. Någon menar att det

inte är Försäkringskassan som ska avgöra vad som är realistiskt eller inte.

*Det är inte vi som ska lägga värderingar i vad deras drömmar är.*

För att vara ett stöd för den enskilde är det viktigt att handläggaren får en tydlig bild av personen i fråga.

*Man anpassar sig efter förutsättningarna hos den person man jobbar med.*

*När man läser papperna ser det helkört ut och sen kan dom vara i lönebidrag och då är man ju så lycklig. Inte en kotte skulle ha sagt att det skulle ha gått.*

Många av de personer som har aktivitetsersättning skulle kunna utföra enklare arbetsuppgifter, men sådana arbeten saknas i samhället i dag.

*Dom har man rationaliserat bort och dom gör vi själva, tömmer papperskorgar och sopsorterar.*

Ibland finns inte aktiviteten i den enskildes närmiljö och då finns möjlighet att resa till närmaste stad. För en del personer är detta inte möjligt på grund av funktionshinder.

*Den stora gruppen har psykiska funktionshinder. Dom tar sig inte iväg. Det blir i så fall nån förälder som sitter och skjutsar.*

Här uppstod en diskussion om det är möjligt att ersätta kostnader för detta.

*Om det är 11 kronor milen som hindrar intentionen i den här lagen så skulle jag gärna ta en reprimand för det.*

Avslag förekommer sällan eftersom handläggaren redan i dialogen med den enskilde informerar om vad som inte kan beviljas. Körkort är ett exempel på detta liksom samtalsterapi i olika former.

*Vi får inte köpa behandling.*

## När de blir 30

Det är endast möjligt att bekosta aktiviteter till dess att personen i fråga fyller 30 år. De som har pågående aktiviteter brukar få avsluta dessa, men därefter får de fortsätta på egen bekostnad.

*Vi gör en slutrapportering till utredaren (rehabilitering) när dom blir 30 år.*

Handläggarna upplever det som problematiskt att överlämna pågående ärenden till andra instanser inom Försäkringskassan.

*Då kommer dom in i kassans vanliga.*

*Vi aktiverar igång folk och nu bedöms det som arbetslivs- inriktad rehabilitering och det händer ingenting. Det är ingen som har tid att kontakta dom.*

Någon som arbetar med både aktiviteter och rehabilitering såg det som en fördel i samband med att personen i fråga inte längre är berättigad till aktivitetsersättning och aktiviteter.

*Jag jobbar med rehab också och tar samma ärenden och fortsätter. Det är bra.*

## Förslag

I intervjuerna lämnades en del konkreta förslag som redovisas nedan.

*Man skulle spara pengar inom psykvården om det fanns t.ex. ett Ungdomens hus eller nånting, för personer mellan 20 och 35 år eller nånting. Att det fanns nåt ställe att bara hänga på. Det borde samordnas och det borde man titta på, på regeringsnivå, tycker jag. Att man tar ett helhetsgrepp och tänker till.*

*Det skulle vara ett tvång inom varje kommun och landsting att ha speciella personer för detta ändamål så att vi inte behöver leta efter dom. Lagstyrt. Vi tappar fart och tid och ork.*



*Varför har man inte tittat på LSS när man skrev den här reformen? Psykiskt funktionshindrade har inte rätt till daglig verksamhet. Dom borde jämka ihop dom olika reformerna. (Finns även under rubriken - Reformen är bra -)*

*Utöka målgruppen till att omfatta även de över 30 år.*

*Öka rättssäkerheten genom att prioritera verksamheten högt inom samtliga länskontor.*

*Synliggör och öka kunskapen om reformen genom en bred diskussion om syftet med reformen.*

*Säkerställ samverkan på hög nivå mellan de olika aktörerna.*

*Regelbundna gemensamma träffar och utbildning för landets samtliga aktivitetssamordnare.*

# Slutsatser

Försäkringskassan har under en relativt kort tid haft möjligheter att samordna och betala ut ersättning för olika former av aktiviteter för personer med aktivitetsersättning. Flera utvärderingar har genomförts och slutsatserna från denna delstudie baseras på intervjuer med aktivitetssamordnare från olika delar av Sverige.

- Reformen är bra och viktig och omfattar en bortglömd och osynlig grupp i samhället. De allra flesta har någon form av psykiskt funktionshinder.
- Tiden är en viktig faktor i samordningen av aktiviteter. Arbetet måste få ta tid dels för att nå personerna och skapa en förtroendefull relation, dels för motivationsarbete. Personliga möten är viktiga.
- Länskontoren organiserar och prioriterar verksamheten med aktiviteter olika, vilket skapar ojämlikhet och orättvisa för de personer som omfattas av reformen.
- Att arbeta med aktiviteter är ett ensamt arbete och det finns ett stort behov av stöd, t.ex. i form av nätverksträffar, konferenser och utbildning.
- Det finns en stor okunskap inom länskontoren om vad arbetet med aktiviteter innebär, både bland chefer och bland övriga medarbetare.
- Samverkan med andra aktörer är av stor betydelse, liksom ett väl fungerande kontaktnät. Det finns problem med en del kommuner som inte tar sitt ansvar eller inte avsätter resurser för samverkan för detta ändamål. Samverkan på högre nivå behövs för att samverkan på handläggarnivå ska fungera bättre.

- Det finns behov av genomtänkta och bra ”överlämnanden” när personer med aktivitetsersättning blir 30 år.
- Gränsdragningen för vilka personer Arbetsförmedlingen kan ta sig an är för snäv.

I serien Analyserar har följande skrifter publicerats under år 2005:

- 2005:1 Råd att umgås – en analys av umgängesavdrag inom underhållsstödet
- 2005:2 I gemenskapen – Rapport från forskarseminarium i Umeå 26–27 januari 2005
- 2005:3 Utbetalning av familjeförmåner med stöd av EG-lagstiftningen under 2004
- 2005:4 Att leva på kassan. Allmän försäkring och lokal kultur
- 2005:5 Sjukskriven i onödan?
- 2005:6 Alltjämt ojämnt. Hur kvinnor och män nyttjar socialförsäkringen
- 2005:7 Socialförsäkringstaket och föräldralön – ekonomi vid föräldraledighet
- 2005:8 Socialförsäkringens omfattning och finansiering 2003–2006
- 2005:9 Merutgifter i handikappersättningen
- 2005:10 Leder misstänkt fusk till åtal? En studie av polisanmälda ärenden från försäkringskassorna
- 2005:11 Aktiviteter. Ett steg i rätt riktning
- 2005:12 Att samordna aktiviteter. Intervjuer med handläggare
- 2005:13 Aktiv med förhinder. Intervjuer med unga personer som har aktivitetsersättning

# Att samordna aktiviteter

Intervjuer med handläggare

Sedan den 1 januari 2003 ingår det i Försäkringskassans uppdrag att erbjuda stöd till deltagande i aktiviteter till unga personer, 19–29 år, med aktivitetsersättning. Aktiviteterna ska ha till syfte att öka förutsättningarna att förbättra arbetsförmågan. Denna rapport behandlar vilka erfarenheter Försäkringskassans handläggare har av arbetet med aktiviteter inom aktivitetsersättningen. Deras erfarenheter har inhämtats med hjälp av fokusgruppsintervjuer och telefonintervjuer under februari–mars 2005.

Resultaten visar att handläggarna tycker att reformen är bra och viktig och omfattar en bortglömd och osynlig grupp i samhället. Både att skapa kontakt med personerna och motivationsarbetet måste få ta tid. Personliga möten är viktiga. Handläggarna har varierande arbetsförhållanden, eftersom länskontoren organiserar och prioriterar verksamheten med aktiviteter olika. Samverkan med andra aktörer är av stor betydelse. Samverkan på högre nivå måste dock utvecklas för att samverkan på handläggarnivå ska fungera bättre. Överhuvudtaget efterlyser handläggarna ett bättre stöd från sin ledning. Att arbeta med aktiviteter är ensamt, men engagerande.